

Riktlinjer för strategiområdet Gynna nyskapande

Inledning

I den regionala kulturstrategin **En mötesplats i världen** anges Gynna nyskapande som ett av fem strategiområden som ska:

- Skapa förutsättningar för nyskapande konst, relevant forskning och innovativa arbetsformer.
- Bidra till att det spänningsladdade förhållandet mellan etablerade kulturinstitutioner och det fria kulturlivet kommer till uttryck i produktiv samverkan.
- Stimulera kulturuttryck som utmanar det nuvarande samhället och dess kulturliv.

Kultursamverkansmodellen innebär att regionerna ska ta ansvar för de nationella kulturpolitiska målen på regional nivå. Där formuleras motsvarande mål som att ”främja kvalitet och konstnärlig förnyelse” utifrån att “kulturens roll ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund”.

Nyskapande kan innefatta konstnärligt innehåll, men även forskning, metodik, teknik och organisationsutveckling för att konst och kultur ska förnyas. Forskning visar att deltagande i kulturlivet och innovationskapacitet kan hänga ihop och att nyskapande och deltagande går hand i hand.

En kulturpolitik som gynnar nyskapande måste ge goda förutsättningar för konsten och kulturen och dess utövare vare sig de arbetar inom etablerade institutioner eller om de som fria konstnärer söker projektstöd och stipendier. Kulturlivet organiserar sig dessutom till stor del inom den ideella sektorn som i många fall kan vara en förebild när det gäller utvecklings- och förnyelsearbete.

Att gynna nyskapande handlar inte minst om att skapa goda arbetsformer för fördelning av offentligt kulturstöd. Principen om armlängds avstånd är därvid central – utgångspunkten är att konstnärliga processer är komplexa och kräver sakkunskap. Det förutsätter också att konstnärliga referensgrupper och experter, som ingår i arbetet med bedömningen, har såväl kunskap om som tillit till de konstnärliga processerna.

Riktlinjerna syftar till att ge bättre förutsättningar för att fatta beslut som stöder konstnärligt skapande och nyskapande – såväl för konststartsutvecklingens egen skull som för att utveckla kulturens roll i samhället. Målet med riktlinjerna är inte att slå fast vad nyskapande, kvalitet eller originalitet är, utan att främja ett nyskapande klimat där kulturpolitiken främjar utan att definiera, gynnar utan att styra, de kreativa processerna.

Omvärldsbeskrivning

Myndigheten för kulturanalys (MYKA) definierar i rapporten Att bidra till (ny)skapande kultur (2014) nyskapande som ”en form av kultur som skiljer sig från kulturen i stort”. Rapporten drar bland annat slutsatsen att ansökningskriterier och uppdragsformuleringar är avgörande för att definiera – och därmed begränsa – vad som i slutändan bedöms som nyskapande. Med andra ord – kulturpolitiken riskerar att begränsa det som man egentligen vill uppnå, nämligen det nya. Tidigare godkända ansökningar används som referenser och påverkar därmed ordvalet och beskrivningen av hur projektet är nyskapande. Paradoxalt nog, menar MYKA, kan därför graden av nyskapande i förlängningen bli förutsägbar eftersom bidragsvillkoren styr förväntningarna på vad som anses som nyskapande.

Ett annat centralt område gäller de krav på medfinansiering som de flesta bidragsgivare ställer. Även här varnar rapporten för att allt för mycket samsyn kring medfinansiering kan leda till att motverka nyskapande: ”Vi anser att det är viktigt att i framtida uppföljningar särskilt analysera frågan om hur krav på medfinansiering samspelar med eller motverkar nyskapande projekt”.

MYKA understryker också vikten av att stödsystemen inte slår fast begreppen utan överläter definition, utformning och värdering till utövarna: ”Det är viktigt att värna om kulturutövarnas integritet när det gäller att själva definiera, utforma och värdera kulturella och konstnärliga kvaliteter”. MYKA citerar 2009 års kulturutredning där utredarna slår fast att ”vi bedömer att politiken främjar konstens förnyelse bäst genom att värna om dess frihet” och drar slutsatsen att man rent konkret bör bygga ut peer review-systemen (expertgranskning) och noga beakta konsekvenserna av medfinansieringskrav och kortsiktig projektfinansiering.

Begreppet nyskapande väcker med andra ord frågor om möjligheten att mäta och utvärdera kvalitet. Arts Council i Storbritannien undersöker i The Quality Metrics Programme metoder för att mäta olika aspekter av kvalitet hos offentligt finansierade verksamheter och projekt. Organisationer och publik fick i studien bedöma scenkonstverk enligt ett antal kriterier: koncept, presentation, särart, utmanande, fångslande, entusiasmerande, lokal förankring, relevans, stringens, originalitet, risktagande, excellens.

Rapporten framhäver särskilt hur originalitet var den egenskap som fick minst poäng i undersökningen, vilket var den aspekt som skulle fått poäng om institutionerna eller publiken ansett att verket var banbrytande, vilket ligger nära begreppet nyskapande. Flera av kriterierna kan dock härledas till begrepp som nyskapande – särart (distinctiveness), utmaning (challenge), originalitet (originality), risktagande (risk). Sammantaget menar Arts Council att en sådan här analys kan vara ett effektivt sätt att hjälpa organisationer och institutioner att kommunicera med sin publik och föra ett samtal kring kvalitet och värdeskapande.

Aarhus kommun har också utarbetat metoder tillsammans med Aarhus universitet för att mäta konstnärlig kvalitet i scenkonsten. Grunden är ställningstagandet att de alltmer gränslösa konstarterna (som ofta har lämnat begrepp som teater, dans eller film) i sig visar det nödvändiga i att utveckla en ny förståelsegrund för konsten och kulturen. Den så kallade önskevistmodellen diskuterar kvalitet utifrån de tre parametrarna intention, förmåga och drivkraft. Det är när de tre parametrarna är lika stora som kvaliteten bedöms som högst.

Sammanfattningsvis hävdar den pågående forskningen på området att det bästa man kan göra för att gynna nyskapande är att bygga in ett stort mått av konstnärlig frihet i stödsystemen samt se till att målet om konstnärlig utveckling och nyskapande inte kommer på undantag bland andra kulturpolitiska mål.

Riktlinjer

För att gynna nyskapande i all verksamhet som Västra Götalandsregionens kulturnämnd finansierar ska nämnden:

- **Prioritera nyskapande samt kulturell och konstnärlig utveckling**

Den kulturella och konstnärliga utvecklingen samt nyskapandet ska prioriteras såväl i kulturnämndens uppdrag som stödkriterier.

- **Stödja konstnärliga processer**

De konstnärliga processerna är lika viktiga som det färdiga resultatet. Genom att ha tillit till konstnärernas val av arbetsmetoder bidrar kulturnämnden till att lyfta fram de insikter som den konstnärliga processen genererar.

- **Följa principen om armlängds avstånd**

Genom att använda expertgrupper för konstnärlig bedömning som komplement till tjänstepersonernas kulturpolitiska bedömning får perspektivet nyskapande en sakkunnig behandling utifrån sitt specialområde.

- **Våga göra avsteg från krav på medfinansiering**

Det konstnärliga svängrummet riskerar att bli allt snävare ju fler bidragsgivare som ska komma överens om projektets mål och riktning. Att kunna göra avsteg från krav på medfinansiering är därmed ett sätt att värna den konstnärliga friheten.

- **Se vikten av risktagande**

En kulturpolitik som uppmuntrar till nyskapande och vill pröva nya utmaningar måste våga satsa på det okända men samtidigt potentiellt banbrytande – trots att det är förenat med risken att alla projekt inte lyckas fullt ut.

- **Uppmuntra konst och kultur bortom kategoriseringarna**

Genom att undvika onödiga kategoriseringar av kulturformer stimulera konst- och kulturskapare att inleda nya och oväntade samarbeten med aktörer som representerar vitt skilda uttryck, erfarenheter och kompetenser.